

28

האזינו (תשכ"ט-תש"ל)

פרק ל"ב

א. שאלות כלליות

1) דב רפל במאמרו "שירת האזינו" (בית מקרא תשכ"ז חוב' ג' עמ' 13) אומר על פסוקיה הראשונים של שירתנו:

בפסוקים א'-ח' של השירה חוזרת השירה על הכתוב בספר בראשית פרקים א'-י"א. על ספור המעשים מוסיפה השירה דברי הערכה למאורעות ולמעשים. צמצום זה של י"א פרקים בפסוקים מעטים לא היה יכול לכלול גם משהו מן החידוש, אילו לא נקט הכתוב בדרך מיוחדת של קיצור, והיא דרך הרמז. הכתוב מביח שהלומד את השירה יודע היטב את הכתוב בספר בראשית, ודי לו ברמז כדי להבין את המכוון. בתור רמז משתמשת השירה במלים השאובות מספר בראשית. כל מלה השאובה מספר בראשית רומזת לענין, בו המלה הנידונה מופיעה לראשונה בספר בראשית.

xx מה הן המלים בפסוקים א'-ח' בשירתנו השאובות מספר בראשית (פרקים א'-י"א) והרומזות להשתלשלות הענינים בספר בראשית בפרקים א'-י"א?

(שים לב: פסוק ה' מכוון לפי דעתו לוור המבול; פסוק ו' לוור ההפלגה!).

2) אחד מחכמי אומות העולם - באומן* - קובע שנושא השירה כלה באמר בפסוק ג', והשירה כלה מגעת לשיאה בפסוק ל"ט המתיחס לפסוק ג'.

האם בכונה תפישו זו של השירה כולה, האם מסכימה היא עם תפישת הרמב"ן המסכם את רעיונות השירה בפירושו לפ' מ' ד"ה כי אשא אל שמים ידי החל מן "והנה השירה הזאת אשר היא בנו לעד" (דברי הרמב"ן האלה הובאו בשלמותם בגליון האזינו תשי"ח).

ב. א' האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי

ראב"ע ד"ה האזינו

... וכבר הודעתיו, שהגאון אומר כי טעם "השמים" - המלאכים, וטעם "הארץ" - אנשי הארץ; או עדות הגשם היווד מן השמים והארץ תתן יבולה והנכון בעיני, כי העיקר בעבור היותם עומדים לעולם. וכן (מיכה ו' ב'): "שמעו הרים", וכן גם אבן יהושע ושם כתוב (יהושע כ"ד כ"ז) "כי היא שמעה את כל אמרי ה'". וכבר רמזתי לך על נשמת האדם שהיא אמצעית בין הגבוהים לשפלים, וריא תדמה הכל על צורת היכלה (=היכל נשמת האדם הוא הגוף) ואף כי להבין גם היושבת בהיכל; על כן תגביה השפלים ותשפיל הגבוהים.

אברבנאל וחמישה פסוקים ראשונים שהם חלק הקדמת השירה אפשר לפרשם בשתי הדרכים מהפירושי:

הדרך הראשון הוא שאמר שמים וארץ בדרך משל, וכיוון בהם שרי העם ושוטריו, שהם במעלה ושלמות ודומים לשמים הנצחיים בטבעם המשפיעים באשר תחתיים, ובארץ כוון המון העם הדומים אליה בשפלותם ובהיותם מקבלים השפע מהשמים אשר עליהם, שהם המנהיגים אותם. וכבר צמצא בדברי ישעיה הנביא ע"ה (פרק י"ג) הדבור המשליי הזה בספרו הכרת נבוכדנצר והנתן מלכותו לאחר, אמר: (י"ג י"ג) "על כן שמים ארגיו ותרעש הארץ ממקומה בעברת ה' צבאות וביום חרון אפו", שהמשיל מפלת המלכים ואבודם להרגזת השמים ומפלת העמים וחורבנם לרעש הארץ, וכמו שכתב הרב המורה בפרק כ"ט חלק ב' **.

ועל זה הדרך אמר כאן אדוננו משה "האזינו השמים ואדברה" כנגד זקני העם ושוטריו שהיו לפניו, כמו שאמר למעלה (ל"א כ"ח) "הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה", כאילו בקש מהם שיטו אוזן לדבריו, ואמר שכאשר הם היותר נכבדים שבעם ואזינו לדבריו, אין ספק שההמון והעם ישמעו אותם גם כן. וזה אמרו "ותשמע הארץ אמרי פי", כאילו אמר: בעבור זה אליכם אישים אקרא בראשונה להטות אוזן לדברי, כדי ששאר ההמון ישמע מעצמו.

* Bauman: Vet. Text. vol. 6. p. 416
** עיין עלון ההדרכה!

(גליון האזינו)

1. התוכל להוכיח (מן הכתוב בספר דברים) שאין פירוש הגאון ואין פירוש אברבנאל פשוטו של מקרא, ופירוש הראב"ע ("והנכון בעיני") הוא הוא הפשוט?
2. הסבר את דברי הראב"ע "הגביה השפלים והשפיל הגבוהים", מי הם הגבוהים ומי השפלים?
3. איזו פליאה רצה ליטב בדברי האחרונים פ"ע נשמת האדם שהיא אמצעית" ... עד הסוף.
4. מה רצה אברבנאל להוכיח בעזרת הפסוקים מיטעיה י"ג, האם רא"ת בעלת הוקף?
5. מה הפליאה הסגנונית שרצה אברבנאל ליטב בסוף דבריו (החל מן "ואמר שכאשר הם היותר נכבדים שבעם ויאזינו...").

פסוקים ד-ה.

דב רפל בהמשך מאמרו הנ"ל (בית מקרא תשכ"ח חוב' א' עמ' 16) מפנה תשומת לבנו לכך שבכל פסוק ד' אין פעל. "הוא סטטי". כנגדו פותח פסוק ה' כפעל בזמן עבר.

א התוכל להראות שהבול סגנוני זה הוא בהתאם לתכנם של שני הפסוקים?

ג. ה... שחת לו לא בניו מוסם.

רשב"ם ד"ה שחת לו: שחת ישראל לעצמו, כדכתיב (הושע י"ג ט') "שיחתך ישראל כי בי בעזרך" הוא גרם לעצמו השחתה.
 ד"ה לא: כלומר ולא אחר.
 ד"ה בניו מוסם: "מוסם" הוא כפל לשון של "שחת" ישראל. בניו של הקב"ה הם עשו מוס בעצמם, כדכתיב (ויק' כ"ב כ"ה) "כי שחתם בהם מוס בם".

בכור שור ד"ה שחת לו לא:

אם שיחת את ישראל והגלם לו לא: כלומר: מדעתו וסרצונו - לא.
 כלומר: איבן, כמו (איכה ג' ל"ג) "כי לא ענה סלנו ויגה בני איש".

ד"ה בניו מוסם: בניו גרמו להם מוסם.

1. מה ההבדל העיקרי בין שני הפירושים?
2. איזה מהם נראה לך קרוב יותר לפשוטו של מקרא? (שים לב להקשר שבו מופיע הפסוק!).

ד. שאלות בחרגום אונקלוס

(1) ה' שחת לו לא. לא: חבילו להון לא ליה.

(א) במה מוסה החרגום כאן מן המקור?
 א (ב) "באורי אונקלוס" לנרוך שעפסעל פסביר ססיה זו: כמו ב"ר ג' ז' "ויתפרו עלה תאנה - ת"א: וחסיפו להון. מה ההסבר?

(2) בניו מוסם בניה דפלוחו למעותא (שעברו לע"ז).

(א) למה חרגם "בניו" - בניה (=בנים) ולא "בבוהי".
 ופ' פסוק י"ט טכעס בניו ובנותיו - ת"א מדארגיזו קדוהי בניו ובגו.
 א (ב) מנין לו ש"מוסם" הכוונה לע"ז דוקא?

גמר חתימה טובה !

 תשובות נא שלוח לנחמה ליבוב ז עבית סגה ירושלים. 7 אג 39 קי 10